

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Historiae ecclesiasticae saeculi ... XVI supplementum

Fecht, Johann

Francofurti et Spirae, 1684

VD17 VD17 3:315948Z

XLIX.

[urn:nbn:de:bsz:31-122751](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-122751)

XLIX.

Jhs.

Erasmo Roterodamo Natalis Bedæ S.

Multa de scriptis tuis, amantissime in Christo frater & ordine compresbyter, à viris doctis referri & variè annis superioribus audiens legere & ego nonnulla tandem per ocium statim & effeci, propter quæ (fateor) animæ tuæ non parum timui, quam ex operibus tam præclaris naturæ dotibus cernebam esse donatam & proinde crebro in gravi concessu me dixisse memini: Erasmus divinum habet ingenium & raram ad enunciandum, quæ vult, peritiam, quam rarissimam vero sermonis elegantiam. Comperi siquidem tua studia in compluribus, (quantum sub DEI timore conjicere licebat) male solida ex origine & aliis quibusdam providentia DEI, (ut existimo) minus publicatis scriptoribus sequi dogmata, relictis firmis & per Ecclesiam catholicam probatis Doctorib⁹, quorum sententias, quod adhuc explanationibus pro concordia & intelligentia faciliori opus haberent, Gratianus, Lombardus & nostri, quos scholasticos vocamus, (& qui revera ecclesiæ senescentis necessarij erant ætati) digesserunt, nec id existimare casu factum quis debet, quod novo & humiliori stilo fuerint usi, quasi hoc tempori tribuens DEI Sanctus Spiritus, qui non unifariam pro quolibet tempore suam dirigit ecclesiam, ita factum voluit: dolui itaque pro te super his frater. Si enim à placitis Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Gregorii & subsequenter sanctorum Doctorum, quos (certo tene) inconcussæ sunt secuti Guilielmus Alticiodorensis Halens. Thomas, Bonaventura & cæteri probati hujus scholæ Magistri in illis, quæ proximè divinum jus attingunt, nec obstat in quibusdam nondum resolutis & nequaquam (ut citra formidinem etiam nunc cognoscantur) necessariis dissident, tuus non dissensisset intellectus, mirum omnibus stilo placuisset. Quando autem, ut dicitur, jacta est alea, nesciatque vox missa reverti, per immensam DEI bonitatem te, frater, precor, pauperis Bedæ consilium eo accipe spiritu, quo posteaquam ita, ut ad me prior scriberes, permisit Dominus tibi spero rescribere, eo quidem animæ tuæ (cujus toto corde salutem cupio) quod sentio, liberius dicam, quo testaris, te velle per omnem modum informari & de libris tuis tolli, quicquid inest vel erroris vel offendiculi, adesseque semper tibi libros edituro Bedam &c. In Domino enim confido, è re tua factum esse, ut quum urgente summo senatu in Paraphrasi Evangelii Luca signaveram (quod me moverent hæc levis illa magis) ad te me incio fuere transmissa. Igitur audias, Domine frater, quævis & DEO te mecum humilia. Primum non vacat periculi suspicione, quod continue aliorum ut poetæ incumbis utilitati, novos sine intermissione libros scribendo, ecclesiæ non necessarios. Vix certè (ut conjecturo tibi) cedit per tui spiritus recollecti-

onem temet edocere, hoc est, internis meditationibus seculi hujus vanitatem appendere & futuri jocundam delibare stabilitatem, attendendum quippe est, quod docet Apostolus inquit: si linguis hominum loquar &c. & si habueromnem scientiam &c. & qui alios doces, teipsum non doces. Dominus vero docturos docens, qui, inquit, solverit unum de mandatis istis minimis & docuerit sic homines &c. scripsit proinde beatus . . . ad dulci mihi (c) parte operum 8. dicens: Ego quod confitendum est charitati tuæ, plus amo discere, quam docere, nam hoc admonemur etiam dicente Apostolo Jacobo: sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, ut ergo discamus, invitare nos debet suavitas veritatis, ut autem doceamus, cogere necessitas charitatis, ubi potius orandum est, ut transeat ista necessitas, qua hominem docet aliquid homo: hoc est, quorum sensum non semel repetit. Consulo hanc ob rem, à novorum quiescas librorum editione, ut te tibi reddere valeas, & DEI judicii, quæ & tibi & mihi propter ætatem proximè instant, præpares, sat superque de mundi gloriæ es affectus, postremam æternæ repones, si me audies, ætatem. Non prius enim inoffensa theologia differes, quam multa fueris dedoctus & ante Domini oculos humiliaveris animam tuam, de tuo diffusus sensu. Ii autem, qui secus tibi moliantur suadere, videant, cujus aguntur spiritu, verbi Esaiæ memores: erunt, inquit, qui beatificantur præcipitati, & rursus: popule meus, qui te beatum dicunt. Dein animæ tuæ & ecclesiæ, nisi me fallit humanum aliquid, non modicum tribueris, si tam multorum & variorum scriptorum tuorum à prioribus exorsus examen, instar patris tui, beati Augustini, exactius tecum pertraheres & quæ aut fidei aut moribus minus consentanea doctrinæ experientia inveneris, planè rejiceres & damnas. Ad quod ut animi fortitudinem tibi compares exequendum, lege, posco, ejusdem patris tui Augustini epistolam ad Marcellum, quæ est ordine septima, nec est me iudice & amice monente, ut fidas, quod viri cum sapientia tum virtute præstantes in universum operæ tuæ (ut scribis) probaverunt, & quod plus multo videtur diplomatibus summorum Pontificum. Non enim, ignoras, aliud esse amici scripta legere ad aliquem etiam honestum finem, aliud peritum, ut iudicem. examinando accuratius, quæ legit, perpendere. Non enim teste Hieron. æquè inimici audiunt ut amici, qui inimicus est, nodum in scopo quærit, amicus quoque prava recta iudicat, quod vel te Doctore liquet, dicis nempe ex opere tantorum virorum, qui scilicet tuas legerunt annotationes, calculis approbato, multa sustulisse, correxisse, multa, pluraque reddidisse mitiora. Dico itaque zelo, quo ad tuam salutem concitor, differuisse te plurima perniciosè & in grave populi Christiani scandalum, utpote de Clerici celibatu, votorum monachorum, de jejuniis & interdicto æsu carniæ, de festivorum dierum observantia, de consiliis evangelicis, de scripturis sanctis in-

wili-

vulgare transferendis, de legibus humanis & horis canonicis, de fidelium divortio, de symbolis ecclesiæ, aliisque similibus, non paucis. Unde tibi vehementer timeo & præfertim, quia cum viri quidem non indocti, neque stupidi aut elingues, complura tuorum redarguerint assertorum, ut Leus & Stronica, & non est simile vero, quod ubique gratis sint locuti, verum in multis, vel non capio, iuste & ad rem. Nusquam tamen, quod viderim, fateris, te dormitasse, aut non assequutum, quod oportebat, quod quam sit de culpa suspectum, sacræ non silent literæ. Idem & de illis articulis, propter quos hæc jam prævenit causa scribendi, displicet mihi, frater amantiissime, eos, qui tecum agunt, me quoque, si quando accidit, te etiam & quoslibet in rebus maximè sacris asperius scribere, arroganter, animo suspecto aut conviciis, quæ ad rem non faciunt, verum potius inficiunt, quod alioquin gratus saperet, quum tamen, qui sic disceptant, veritatis defensionem sibi purè (ut opinantur) statuunt & falsitatis odio sese moveri purant, in oculis Domini forsan, quod præter modestiam irruunt, facile veniam habebit, quod autem poscis, & quod in Lucæ Paraphrasin actum est, in aliis consimili studio efficiam & præfertim in annotationibus & amico nobis communi, D. Beroaldo, cujus curam ad me conscripsit tua charitas, pervenire significas, magis premenda esse, quæ fere quasi ad incerta respondens misisti, si nihil visum per te adjectum, per me foret. Omni voto vellem, daret Dominus, ut mutuo frui possemus colloquio, spero enim, tibi id propositurum. Annotavi tuæ charitati, confiteor, aliqua in Paraphrasibus Matthæi, Joannis & Epistolarum Apostolicarum, nacta occasione, quam dedit per piæ memoriæ Delvini operam Senatus, per quæ non probo, in annotationibus vero nihil, quod alios per eas sumisse viderem. Ceterum in epistola per me signata nihil profus scripsi, sed apud me pressa manent in schedulis nuda, hoc est, nihil in consultationem penitus scripsi, sed neque id aggredi mihi hucusque fuerat constitutum, tantum excerpti per articulos, quæ movebant, quod ad te nunc transmittere infructuosum foret omnino. Ceterum si posthac ejusdem Domini Beraldi & amicorum consilio mihi compertum fuerit, expedire fidei negotio, ut nonnullas adjiciam probationes & ad hoc, adjuvet Dominus, facere poterò, quod si divina concedat pietas, eam propono servare modestiam, quæ senem decet sacerdotem, qui DE reformidat judicia, & operam dabo, quod in me fuerit, ut tu prius iudicium feras, quam emittantur. Si tamen nostris fidens consiliis tu ipse minus recte scripta retractares, maximoperè tibi congratularemur & DEO nostro gratias (quod nos illà parte facili levasset) ageremus. Quo autem nomine facilius adhibeas dictis fidem & certo scias, quod non rectè scripsisti in multis, legas, velim, sermonem, qui 29. & inter eos, quos beatus pater Augustinus de verbis aph scripsit: Item & epistolam ejusdem 154. quæ est ad Publicolam, amicum ejus, responsionem ad quartam Hilarii quæstio-

nem parte operum undecima. Et denique per gratiam in collecta 22. quaestione prima plane intelliges, quam inconsulte cum Lutero & Fabro Originem sequutus es, qui homilia super Matthæum ultima mihi pag. 82. B. scripsit: omne iuramentum per CHRISTUM, velut illicitum, prohibendum fuisse; quod est manifeste erroneum & propterea in Constantiensi Concilio damnatum.

Falsus etiam planè fuisti, pietatis prætextu existimans, perutile esse ecclesiæ, scripturas sacras & cantica Cantorum & Ezechielem verti in vulgare, ceterum quod toties & tam instantè suadere satagisti, non advertens, quanta sæpius eam ob rem ecclesia animarum pericula & turbationum pertulerit incommoda, propter quæ, ne id fieret, non semel prohibuit.

Jam tuæ charitati dico, suis damnis expertus, modo Dominus Episcopus Meldensis, quidnam fructus plebs illiterata suæ Diæcesis ex Jacobi Fabri sudoribus in eo negotio collegerit.

Si vero in Germania rusticis viris & mulierculis religionis incrementa in eam traductæ linguam scripturæ contulerit, vos certius nobis nosse potestis, qua de re quod variis locis expertissimus Doctor de Gersono scriptum reliquerit, utinam tibi relegere complacuisse. Loca sunt parte prima operum de feriis ecclesiæ XI. consideratione, eadem parte de communione Laicorum sub specie numero 17. litera M, parte 3. tract. super Magnificat numero 87. litera Z, (4) numero 13. litera S, eadem parte (4) numero 46. litera g, eadem parte Gemmii, numero 66. litera I.

Frater, si hunc Doctorem ceu puerilem & parvi Ducis vix pro meo ad tuam salutem desiderio propitium consequeris auxilium, illius, (dicere tibi ausim) humilis Doctoris lectio præ cunctis tibi est necessaria, ut tu tibi vilescas, eo solo medio DEO placiturus. Si autem tuo stomacho his in duobus articulis post eorum lecturam locorum remitto, utut factum sacrum iudices, de ceteris puta non me gratis fuisse locuturum, sed pro eorum deductione satis posse producere testimonia. Jam pro epistolæ conclusione, quod heri de nonnullis tuorum opusculorum in confesso gravissimo propositum extitit, refero.

Tui nescio, quis amans in Gallicum traduxit eloquium libellos, videlicet Encomium matrimonii, Orationem Dominicam & symbolum, si plures sunt jam non memini, versiones autem ipse ad nostram facultatem fuerunt (ut jam Lutetiæ sit) præsentatæ, ut sciretur, si quid expediret illas imprimi nec ne. Ad id muneri commissi, qui in ipsis versionibus non sana compererant, palam pro more facultatis recitaverant.

Quibus auditis obstupere omnes, tuæ certè non probantes dogmata.

Ideo Interpretem (quem nonnulli suspicantur Eudonicum à Berquin fuisse) tibi, charissime frater, non multum suo contulisse studio, & formidandum, ne futura tibi & Fabro sit communis sors cum magistris nostris, quos à multis certum est sæpius male audire.

dire. Valedicens persevero in supplicationibus, tui Bedæ consilia, quantum commodè poteris, audi precor, & benè tibi erit. Ex acuto monte Paris. 12. Calend. Jnnias, 1525.

Tui, qui ad vota paratus est,

Bedæ.

L.
Docto & diligenti Viro, D. Nicolao Episcopo, Basiliensi
librario, amico suo.

S. D. Pictor Fribergius, qui mihi sponndit, se in locum Vallengis successurum, etiam spem meam sefellit, itemque Schnebergius; sed tandem quartus omnes reliquas machinas, fornaces, cortinas, instrumenta pinxit; verum non satis scite. Quare cum senex ille Vallengis, qui pingendo ceteris longè præstat, abhinc menses ferè tres ad me scriberet, se aliquanto acutius cernere & mihi rursus suam operam promitteret, ei præcipuam quamq; machinam denuo pingendam dedi, non sine magno impendio. Quas picturas omnes una cum cæteris libris, in turbulentissimis istis temporibus quas à militibus, quorum furor in rapinis bacchari selet, intercepti posse periculosum esset, nunc ad te mitterem, ut excuderentur. Quamprimum verò nobis placida pax data, imò ad nos divinitus delata fuerit, transmittam. Libros sex, quos accepisti, utrum excuderis, nec ne, scire cupio, si nondum excudisti, non excudas, donec reliquos acceperis. Scalptor ubi aliquot puncta ordine fuerunt picta, lineas duxit, atque ita venarum picturas depravavit, tu si eum in figuris scalpendis nihil prorsus immutare jusseris, rectè facies. Rumor est, neminem Lipsensem ad mercatum Francofurdanum profecturum, quia de causa plura scribere non libet. Vale. Kempnicii, XII. Cal. April. anno M D LII.

Georgius Agricola

tuus.

LI.

Erasmo. &c.

S. Alurem dicit. Venerabilis idemque charissime Pater; cum ea sit apud nos quæque nominis tui & scriptorum claritudo, ut ipse, etiam nunc homo Laicus, talibus